

Tipovi partija

Postoje različite podela političkih partija. Navesćemo samo one najznačajnije:

1. Kadrovske i masovne
2. Reprezentativne i integrativne
3. Ustavne i revolucionarne
4. Levicarske i desnicarske

Najčešća podela političkih partija je ipak je na kadrovske i masovne.

Organizaciona struktura svake stranke razlikuje se u sledećim elementima 1: ideologija (skup opštih ideja koje brane političke interese neke grupe - klase, nacije, grupe građana);

2. politički program (operacionalizacija, konkretizacija ideologije);

statut (formalni akt kojim se uređuju unutrašnji odnosi).

Razlikovanje partija prema više kriterijuma:

Prema broju članova i veličini - masovne i kadrovske

Prema ideološkoj usmerenosti - levičarske, desničarske i liberalne

Prema pravcu i načinu delovanja - revolucionarne, reformističke, konzervativne, reakcionarne

Prema tipu unutrašnjih odnosa - demokratske i autoritarne.

Pokusacemo malo blize da objasnimo pojam kadrovske partije.

Pojam kadrovska partija prvobitno je označavao "partiju važnih ljudi" i u njoj je preovladavala određena grupa vođa koji nisu videli svrhu u stvaranju masovne organizacije. Takve političke partije su najčešće nastale iz parlamentarnih frakcija onda kada je biračko pravo bilo ograničeno.

Masovne partije stalno teže povećanju broja članova i stvaranju siroke izborne baze.

Većina današnjih savremenih političkih partija spada u kategoriju koju je Oto Kirhajmer nazvao "catch-all-partije" (u prevodu sveobuhvatne partije).

Ove partije su odbacile veliki deo ideoloskog tereta kako bi bile privlacne sto je moguće većem broju glasaca.

Prema drugoj podeli, koju je napravio Zigmund Nojman, političke partije možemo podeliti na partije reprezentacije i partije integracije.

Osnovna funkcija reprezentativnih partija jeste da obezbede glasove na političkim izborima. Zbog toga ove partije sve više pokušavaju da odraze javno mnjenje nego da ga oblikuju.

Nasuprot ovim partijama, partije integracije usvajaju proaktivne, a ne reaktivne političke strategije. Njihova glavna želja je da mobilisu, obrazuju i inspirisu narodne mase, a ne samo da odgovore na njihova osnovna interesovanja.

U trećoj podeli političkih partija napravljena je razlika između ustavnih i revolucionarnih partija.

Ustavne političke partije postuju prava drugih partija i deluju u okviru već postojećih sablona pravila i unutar postojećih ograničenja. Ove partije posebno prihvataju razliku između partije i države, tj. između partije koja je u datom trenutku na vlasti i državnih tj. društvenih institucija koje su formalno nezavisne i koje su politički neutralne. Ustavne partije, pre svega ostalog, postuju pravila izbornog nadmetanja, takozvane "fer igre".

Međutim, revolucionarne partije su antisistemske ili antiustavne, nebitno da li pripadaju "levici" ili "desnici". Osnovni cilj ovih partija je da osvoje vlast i da sruše ustavni poredak koji postoji u tom društvu. U ime tog cilja koriste taktiku koja se kreće od pobune i narodne revolucije do kvazilegalizma, koji je karakterističnog za naciste i fašiste. U nekim zemljama su revolucionarne partije zabranjene jer su označene tj. "etiketirane" kao "antidemokratske" ili "ekstremističke".

Konačno, političke partije možemo razlikovati i na osnovu ideoloskog usmerenja, posebno one koje su označavane kao levičarske i desničarske.

Partije koje potpadaju pod "levicu" odlikuju se privrženosti promenama, bilo u obliku reforme ili celokupne privredne promene.

Njih tradicionalno podržavaju siromašni i diskriminisani slojevi društva.

Partije koje spadaju pod "desnicu" uglavnom brane već postojeći, vazeci društveni poredak i zato ih možemo smatrati snagom kontinuiteta. Njih podržavaju poslodavci i materijalno zadovoljna srednja klasa društva.

Shodno Ustavu, zadatak političkih partija je da učestvuju u oblikovanju političke volje naroda. Njihov zadatak isticanja kandidata za političke funkcije i organizovanje izbora ima ustavni značaj. Partijama se zbog toga nadoknađuje deo troškova koje su imale u izbornoj kampanji.

Funkcije partija

Iako se političke partije definišu na osnovu njihove osnovne uloge, one imaju veći i kompleksniji uticaj na politički sistem svake države i svakog društva. Može se odrediti veći broj opstih funkcija političkih partija.

Nabrojamo njihove osnovne uloge:

1. Predstavljanje
2. Stvaranje elita i regrutovanje
3. Određivanje ciljeva
4. Artikulacija i agregacija interesa
5. Socijalizacija i mobilizacija
6. Organizovanje vlasti

1. Predstavljanje

Obično se smatra da je predstavljanje najosnovnija funkcija svih političkih partija. To je njihova sposobnost da iznesu u javnost gledišta i misljenja kako svojih članova tako i glasača.

2. Stvaranje elita i regrutovanje

Partije svih usmerenja odgovorne su za obezbeđivanje političkih vođa država. Jednim od retkih izuzetaka ovog pravila možemo smatrati generala De Gaula, koji se 1944. godine sam predstavio Francuskoj kao neko ko je iznad svih partijskih podjela. On je time stvorio partiju, a ne one njega. Politicari, ipak danas mnogo česće, da ne kažemo uvek osvajaju položaje zahvaljujući svojim partijskim funkcijama. Na političkim izborima nadmecu se vođe političkih partija, dok u parlamentarnom sistemu lider najveće partije u skupštini obično postaje predsednik vlade.

3. Određivanje ciljeva

Političke partije tradicionalno su bile sredstvo kojim društva određuju kolektivne ciljeve, a u

nekim slucajevima osiguravaju njihovo sprovođenje. Ovu funkciju najefikasnije obavljaju partije u parlamentarnim sistemima, posto, ukoliko su izabrane na vlast, mogu da tvrde da su dobile mandat da ostvare politiku za koju su se zalagale tokom izborne kampanje.

4. Artikulacija i agregacija interesa

Tokom procesa odredjivanja kolektivnih ciljeva, partije pomazu u predstavljanju i objedinjavanju razlicitih interesa u drustvu. Otuda, cesto postaju sredstvo kojim poslodavci, radnici, verske, etnicke i druge grupe zastupaju ili brane svoje razlicite interese.

5. Socijalizacija i mobilizacija

Zahvaljujuci unutrašnjoj raspravi, kao i vodjenju kampanja i izbornom nadmetanju, partije su znacajni agensi politickog obrazovanja i socijalizacije.

6. Organizovanje vlasti

Cesto se tvrdi da se slozenim savremenim drustvima ne bi moglo vladati ukoliko ne bi postojale politicke partije. Na prvom mestu, one doprinose obrazovanju vlada. Osim toga, partije olaksavaju saradnju dve najznacajnije grane vlasti: zakonodavne i izvrsne.

Najznacajniji sistemi u savremenoj politici su sledeci:

1. Jednopartijski sistemi

2. Dvopartijski sistemi

3. Sistemi sa dominantnom partijom

4. Visepartijski sistemi